

Sygn. akt II CK 295/05

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 8 grudnia 2005 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Zbigniew Kwaśniewski (przewodniczący)

SSN Tadeusz Domińczyk (sprawozdawca)

SSN Marian Kocon

w sprawie z powództwa Syndyka Masy Upadłości "M(...)" Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w R. przeciwko "M(...)" Firma Handlowa" Spółce Akcyjnej w K. o zapłatę kwoty 127.500 zł, po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 8 grudnia 2005 r., kasacji strony pozwanej od wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 3 grudnia 2004 r., sygn. akt I ACa (...),

I. zmienia zaskarżony wyrok oraz wyrok Sądu Okręgowego w Ł. z dnia 28 lipca 2004r. w ten sposób, że:

1. zasądzoną w pkt. 1 wyroku Sądu Okręgowego kwotę 127.500 (sto dwadzieścia siedem tysięcy pięćset) zł zastępuje kwotą 78.130,01 (siedemdziesiąt osiem tysięcy sto trzydzieści złotych jeden grosz) zł, z tego objętą zasądzonymi należnościami odsetkowymi kwotę 75.038,33 (siedemdziesiąt pięć tysięcy trzydzieści osiem złotych trzydzieści trzy grosze) zł zastępuje kwotą 25.668,34 (dwadzieścia pięć tysięcy sześćset sześćdziesiąt osiem złotych trzydzieści cztery grosze) zł, zasądzoną kwotę 7.200 (siedem tysięcy dwieście) zł tytułem kosztów procesu zastępuje kwotą 1.200 (tysiąc dwieście) zł, zaś określoną w pkt. 2 kwotę 15.950 (piętnaście tysięcy dziewięćset pięćdziesiąt złotych) zł zastępuje kwotą

5.287,90 (pięć tysięcy dwieście osiemdziesiąt siedem złotych dziewięćdziesiąt groszy) zł;

2. w pozostałej części powództwo oddala;

II. zasądza od Syndyka masy upadłości na rzecz strony pozwanej 9.511,80 (dziewięć tysięcy pięćset jedenaście złotych osiemdziesiąt groszy) zł tytułem kosztów procesu w postępowaniu apelacyjnym i kasacyjnym.

Uzasadnienie

Wyrokiem z dnia 28 lipca 2004 r. Sąd Okręgowy w Ł. zasądził od pozwanej Spółki Akcyjnej M.(...) Firmy Handlowej w K. na rzecz syndyka masy upadłości „M.(...)” sp. z o.o. w R. kwotę 127.500 zł oraz orzekł o kosztach.

Zasądzona suma stanowi resztę należności z trzech faktur za nabyte konstrukcje stalowe. Strona pozwana przedstawiła do potrącenia własne wierzytelności, ale Sąd zarzutu potrącenia nie uwzględnił, wskazując na stan upadłości strony powodowej, a co za tym idzie na właściwy, czyli według reguł postępowania upadłościowego sposób zaspokojenia się strony pozwanej.

Wyrok Sądu Okręgowego strona pozwana zaskarżyła w części zasądzającej kwotę ponad 78.130,01 zł, tj. co do kwoty 49.369,99 zł, wnosząc o zmianę wyroku i oddalenie powództwa w tej części oraz o zmianę orzeczenia w przedmiocie kosztów.

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Apelacyjny apelację oddalił i odwołując się do ustaleń poczynionych przez Sąd Okręgowy przyjął, iż wierzytelność dochodzona i wierzytelność wzajemna strony pozwanej w kwocie 49.369,99 (przedstawiona do potrącenia) istniały w dacie ogłoszenia upadłości strony powodowej (17 czerwca 2002 r.). Po ogłoszeniu upadłości pozwana złożyła oświadczenie o potrąceniu w pismach z dnia 22 listopada 2002 r., 9 grudnia 2002 r. i 3 stycznia 2003 r. Pismami z 28 listopada 2002 r. i 2 stycznia 2003 r. zaś zgłosiła objęte oświadczeniami o potrąceniu wierzytelności w postępowaniu upadłościowym (wraz z oświadczeniami o potrąceniu).

Syndyk Masy Upadłości uwzględnił zgłoszone przez pozwaną wierzytelności, ujmując je w projekcie listy wierzytelności. Określił je (w łącznej kwocie 49.369,66 zł) jako uznane i zależne od rozstrzygnięcia w sprawie zawisłej przed Sądem Okręgowy w Ł. (X GC (...)). Postanowieniem z dnia 30 kwietnia 2003 sędzia Komisarz uznał i wpisał na listę omawiane wierzytelności, nazywając je warunkowymi – wobec trwającego między stronami sporu. W tych okolicznościach, jak przyjął Sąd Apelacyjny, strona

pozwana może wprowadzić realizować swoje prawo do potrącenia, ale w związku z rozpoznawaną sprawą, tzn. w postępowaniu upadłościowym.

W kasacji opartej na podstawie naruszenia prawa materialnego, pozwana spółka zarzuciła, że zaskarżony wyrok wydany został z naruszeniem art. 34, 37, 150 § 1, 154 § 1 i 161 § 2 prawa upadłościowego i układowego wobec błędnej wykładni tych przepisów prowadzącej do uznania, iż skutki potrącenia dokonanego przez wierzyciela w postępowaniu upadłościowym poza tym trybem nie istnieją i w konsekwencji wierzyciel nie może się bronić zarzutem potrącenia w procesie wytoczonym przez syndyka. Zarzucił ponadto naruszenie art. 498 § 2 i 499 k.c. przez ich niezastosowanie.

W odpowiedzi na kasację Syndyk wniósł o jej oddalenie, przecząc zasadności zarzutów w niej podniesionych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Z chwilą ogłoszenia upadłości z mocy samego prawa upadły traci możliwość korzystania i rozporządzania majątkiem stanowiącym masę upadłości. Z tą chwilą wymienione uprawnienia przechodzą na syndyka. Syndyk sprawuje wobec tego zarząd masą upadłości, do której wchodzi składniki majątkowe upadłego w dacie ogłoszenia upadłości oraz nabyte w toku postępowania upadłościowego. Do masy upadłości wchodzi także wierzytelności upadłego, a co za tym idzie podlegają one zarządowi sprawowanemu przez syndyka ze wszystkimi tego konsekwencjami, także w zakresie ich dochodzenia jak i dopuszczalności potrącenia. Tak określone skutki upadłości nie wyłączają wyjątku.

W myśl art. 34 § 1 prawa upadłościowego, dalej powoływanego w skrócie „pr. u.”, potrącenie długu upadłego z długiem wierzyciela jest dopuszczalne, jeżeli oba długi istniały w czasie ogłoszenia upadłości, chociażby termin uiszczenia jednego z nich nie nastąpił. Takie uregulowanie wyraźnie preferuje wierzyciela upadłego i zarazem wierzyciela masy upadłości odsuwając od niego groźbę uczestniczenia w podziale na równi z innymi wierzycielami i stosownie do wysokości dzielonej sumy, co z reguły prowadzi do częściowego tylko zaspokojenia.

Możliwość potrącenia wierzytelności z uwzględnieniem przesłanek, o których mowa w art. 34 § 1 pr. u. obwarowana została nałożonym na wierzyciela obowiązkiem złożenia oświadczenia o potrąceniu nie później niż przy zgłoszeniu swej wierzytelności (art. 37 pr. u.). Później niż w dacie zgłoszenia wierzytelności złożone oświadczenie wierzyciela, iż korzysta z potrącenia, jest równoznaczne z utratą prawa potrącenia. Pozostaje mu tylko liczyć na zaspokojenie z podziału masy upadłości w postępowaniu

upadłościowym, wespół z innymi wierzycielami, którzy owe wierzytelności zgłaszają w trybie art. 150 pr. u. Przepisy art. 34 - 37 pr. u. regulują jeden z możliwych przypadków potrącenia, stąd ich szczególny charakter wyrażający się m.in. w pozbawieniu wierzyciela wyboru terminu, w jakim chce skorzystać z potrącenia. Wyjątkowość tego uregulowania wynika stąd, że w razie wyłączenia możliwości wzajemnego umorzenia długów, dłużnik upadłego byłby zmuszony pokryć ten dług w całości, sam natomiast mógłby tylko partycypować z innymi wierzycielami w podziale likwidowanego majątku upadłego. Idea uczciwego obrotu usprawiedliwia wprowadzenie przez ustawodawcę omawianego wyjątku i współczesny ustawodawca także od niej nie stroni, jeżeli mieć na uwadze brzmienie art. 96 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. - Prawo upadłościowe i naprawcze (Dz. U. Nr 60, poz. 535).

Pozostaje w związku z tymi uwagami odpowiedzieć na pytanie, czy w niekwestionowanym stanie faktycznym sprawy zachodzi możliwość umorzenia obu długów, jednego obciążającego masę upadłości i drugiego, dochodzonego od dłużnika na korzyść masy upadłości. Otóż odpowiedź na to pytanie tkwi w niekwestionowanym stanie faktycznym przyjętym przez Sąd Apelacyjny. Sąd Apelacyjny przyjmuje mianowicie, że „Nie budzi wątpliwości fakt, iż oświadczenie o potrąceniu złożone przez dłużnika upadłego po ogłoszeniu upadłości może skutkować umorzeniem wzajemnych wierzytelności upadłego i dłużnika, jeżeli spełnione zostały wymogi przewidziane w art. 34 § 1 i 37 prawa upadłościowego”. Wypowiedź tę poprzedza ocena zachowania strony pozwanej po ogłoszeniu upadłości, sprowadzającego się do dwóch czynności: oświadczenia woli potrącenia i zgłoszenia wierzytelności - z zachowaniem takiej kolejności. Taka konstatacja odzwierciedla w istocie wzorcową przesłankę zastosowania art. 34 § 1 pr. u., zwłaszcza w kontekście aprobowanego w piśmiennictwie zapatrywania Sądu Najwyższego, wyrażonego w wyroku z dnia 15 grudnia 1994 r., I CRN 149/94 (OSP 1996/4/84). W myśl tego zapatrywania przepisy art. 34 i n. prawa upadłościowego o potrąceniu w postępowaniu upadłościowym stosuje się wyłącznie do potrącenia między wierzytelnością upadłego i taką wierzytelnością upadłego, która należy do masy upadłości. Stan sprawy po ogłoszeniu upadłości, a więc właściwe postępowanie upadłościowe, nie stanowi przeszkody do umorzenia wzajemnych wierzytelności upadłego i jego wierzyciela, jeżeli spełnione zostaną warunki z art. 34 – 37 pr. u.

Z tych wszystkich względów i na zasadzie art. 393¹⁵ k.p.c. w zw. z art. 3 ustawy z dnia 22 grudnia 2004 r. o zmianie ustawy – kodeks postępowania cywilnego oraz

ustawy - prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. Nr 13, poz. 98), a ponadto na zasadzie art. 98 § 1 i 108 § 1 k.p.c. należało orzec jak w sentencji.